

กิเลสอ่อนแรงลงและดับหายไป (แม้เพียงชั่วคราว) จนทำให้จิตเป็นกลายเป็น "จิตว่าง" ขึ้นมาได้ เพราะจิตมันเห็นแจ้งความจริงว่า **ไม่มีเราหรือใครๆหรือสิ่งใดๆอยู่จริง แล้วจิตมันก็จะเกิดความรู้สึกว่า ไม่รู้จะไปรักหรือโกรธเกลียดใคร และก็ไม่รู้จะไปอยากได้ความสุขเพื่อใคร หรือเกลียดกลัวความทุกข์เพื่อใคร** เพราะจิตเห็น "สูญญตา" คือเห็นแจ้งว่า **ไม่มีใครได้ ไม่มีใครเสีย ไม่มีใครมาเกิด ไม่มีใครตาย เพราะความจริงมันไม่ได้มีเราหรือใครๆมาตั้งแต่ต้นแล้ว** โดยเฉพาะความสุข ที่เราพอใจกันอย่างยิ่งก็ว่างเปล่า คือมันเกิดมาจากเหตุปัจจัย เมื่อเหตุปัจจัยมันหายไป ความสุขมันก็ต้องดับหายตามไปด้วยทันที แล้วก็เหลือเพียงความอาลัยอาวรณ์ ที่อยากให้ความสุขนั้นกลับมาอีก **และถึงแม้ความสุขนั้นจะได้กลับมาอีกก็ครั้งก็ตาม มันก็จะดับหายไปและว่างเปล่าอีกเหมือนเดิมอีก** และเมื่อจิตว่างจากกิเลสและอุปาทานแล้ว มันก็จะไม่มีความทุกข์ เมื่อจิตไม่มีความทุกข์มันก็จะนิพพาน หรือ สงบเย็น หรือมีความเย็นใจ ทันที (แม้เพียงชั่วคราว)

เราคืออะไร?

ธรรมชาติของจิตทั้งหลาย **ย่อมที่จะมีความรู้สึกว่ามี "ตนเอง" อยู่ด้วยทั้งสิ้น** คือเมื่อจิตถูกปรุงแต่งให้เกิดขึ้นมา มันก็จะมีความรู้สึกตัวว่ามีตนเองอยู่ด้วยตามธรรมชาติ ซึ่งความรู้สึกว่ามีตนเองนี้ เรียกว่าเป็น **"สัญชาตญาณแห่งตัวตน"** ซึ่งเป็นสัญชาตญาณพื้นฐานของทุกชีวิต โดยสัญชาตญาณก็คือ ความรู้ที่เกิดขึ้นได้เองโดยไม่มีใครสอน เหมือนกับสัตว์บางชนิดที่เกิดขึ้นมาไม่กี่นาทีมันก็ได้เองโดยไม่มีใครสอน

โดยสัญชาตญาณว่ามีตนเองนี้เป็นสัญชาตญาณใหญ่ ที่ทำให้เกิดสัญชาตญาณย่อยๆตามมาได้อีกมากมาย เช่น **สัญชาตญาณในการหาอาหาร. ในการกินอาหาร, ใน**

ความรู้สึกประเภทบวก คือน่าพึงพอใจ (๒) **ทุกขเวทนา** คือความรู้สึกที่ทนได้ยากหรือทนได้ลำบาก ซึ่งเป็นความรู้สึกประเภทลบ คือ ไม่น่าพึงพอใจ (๓) **อทุกขมสุขเวทนา** คือความรู้สึกกลางๆระหว่างบวกกับลบ (หรือจิตๆ)

๕. **สังขาร** หมายถึง การคิดนึกหรือการปรุงแต่ง (กิริยา) คือเมื่อเกิดเวทนาใดขึ้นมา แล้วเกิดอาการต่างๆต่อเวทนานั้นขึ้นมาด้วยทันที คือเกิดความสุขหรืออยากได้สุขเวทนา, เกิดความไม่พอใจหรือไม่อยากได้ทุกขเวทนา, เกิดความความลึกลับใจต่อทุกขมสุขเวทนา (ซึ่งนี่ก็คืออาการของกิเลส) ซึ่งรวมทั้งการคิดพิจารณา, ความตื่นเต้น, ความหดหู่ เป็นต้น ก็จัดเป็นสังขารด้วยเหมือนกัน

ขั้นที่ ๕ นี้ย่อลงเป็น "รูป" กับ "นาม" โดย "รูป" ก็คือ รูป ส่วน "นาม" ก็คือ วิญญาณ, สัญญา, เวทนา, สังขาร ที่เรานิยมเรียกกันว่า ร่างกาย กับ จิตใจ โดยคำว่า **จิต** หรือ **ใจ** นี้ก็คือสิ่งเดียวกัน แต่เมื่อมันทำหน้าที่คิดนึก เราก็เรียกว่า **"จิต"** แต่เวลามันทำหน้าที่รับรู้และรู้สึก ก็เรียกว่า **"ใจ"** แต่บางทีเราก็เรียกรวมๆกันว่า **จิตใจ** ที่หมายถึง **สิ่งที่รู้สึกนึกคิด** ซึ่งความจริงแล้วอัตตาหรือตัวตนของจิตใจนั้นไม่ได้มีอยู่จริง เพราะมันเป็นเพียงสิ่งที่ต้องอาศัยกันและกันแล้วเกิดขึ้นมาพร้อมกันตาม **กฎอภิปัจจยตา** คือมันเป็นระบบการทำงานที่มหัศจรรย์ทั้งๆที่มันก็ไม่ได้มีตัวตนเป็นของตนเอง

จิตใจเป็นอัตตาหรืออนัตตา?

เมื่อเรานำเอา **"ร่างกายของเรา"** มาเพ่งพิจารณาด้วยเหตุด้วยผลตามความเป็นจริง เราก็จะพบความจริงว่า ร่างกายก็ต้องอาศัยอาหาร, น้ำ, ความร้อน, และ